

Cuprins

Cuprins	5
Argument	7
De la idee la textul narativ	9
Prezentarea autorilor	15
Edina Baciu	17
Larisa Băbălean	20
Darius Munteanu	21
Patrick Spitzer	23
Spațiul și timpul poveștilor	25
Premisa unei povești	32
Structura poveștii	38
Construcția personajelor	43
Personajul principal	53
Descrierea spațiului.....	59
Construcția lumii poveștii	62
Crearea simbolurilor	76
Construcția intrigii	81
Construcția dialogului.....	89
Țesătura de scene	95
Lumea poveștilor	101
Bibliografie	238

ARGUMENT

Antologia *Terra Fabula* reprezintă o culegere de texte literare ce aparțin genului narativelaborate în cadrul cursului de Scriere creativă – Proză, curs desfășurat în programul Bursele Start al Școlii de Valori. Scopul acestui curs a avut în vedere familiarizarea participanților cu terminologia specifică genului narativ atât din punct de vedere teoretic, cât și din punct de vedere practic și aplicat. În acest sens, suportul teoretic a conținut principalele aspecte, cele mai importante concepte și tehnici preluate din știința naratologiei. În același timp, aplicațiile practice au ținut cont mai ales de modul în care aceste aspecte teoretice au putut fi folosite în exercițiile alese. Nu în ultimul rând, fiecare cursant a avut prilejul să conceapă și să dezvolte o narațiune individuală utilizând suportul teoretic și aplicațiile practice sub îndrumarea coordonatorului.

Fundamentele teoretice aparțin teoriei basmului și au fost înfățișate sub forma unei morfologii, inspirate în primul rând de către Vladimir Propp dar și de Claude Brémont, Roland Barthes, Tzvetan Todorov sau Julien Greimas. Tema unei povești, ideea de la care a pornit scriitorul sunt la fel de importante precum și conceptele care formează sistemele narrative ale unei povești și care conduc autorul spre realizarea unei narațiuni pline de viață. Fiecare capitol al cursului și respectiv al antologiei reprezintă un instrument de lucru, un strat teoretic dar și practic care se adaugă succesiv talentului și capacității de a inventa și de a scrie povești.

În urma acestui curs, fiecare participant a adăugat noi experiențe scriitoricești la cariera personală de scriitor, fie că au fost lucruri noi descoperite și însușite, iar ulterior experimentate, sau au fost schimbări care au deschis perspective noi de scriere, sau, pur și simplu, au fost curiozități lămurite dar care, în același timp, au determinat explorarea imaginației sau a manierei de scriere.

Motivația acestui curs a fost bazată în primul rând pe ideea de a furniza un model complex și folositor nu doar scrierii creative originale ci și înțelegerii tuturor poveștilor care au generat romane, nuvele, schițe, piese de teatru sau filme.

DE LA IDEE LA TEXTUL NARATIV

Spațiul epicului

A scrie literatură astăzi se poate traduce cu a crea, cu a da conținut personalizat și concretizat în variantă ficțională a unei povești trecută prin filtrul autorului și înzestrată cu sensibilitatea lui. Cu alte cuvinte, a scrie în tiparele poveștilor înseamnă a transfera o sensibilitate umană de la o sursă - autorul, la altă sursă - cititorul. Conexiunea dintre cei doi este dată de lumea poveștii șlefuită într-un anumit gen de imaginar, cu o anumită culoare a limbajului, cu anumite personaje ce evoluează în concordanță cu anumite psihologii. Ce definește, printre altele, o narațiune ficțională este acea atmosferă specifică lumii narate din care decurge și efectul indirect al seducției cititorului. Pentru a înțelege puterea de seducție a unui text narativ, ce îl face ușor de identificat printre multe alte texte narative, este nevoie ca fiecare scriitură să fie pusă sub lupă pentru a identifica în marea de forțe și tipare constructive generate de tot felul de coduri, moduri, gramatici și semantici narative a stilului unic de scriere specific fiecărui autor în parte. A identifica scriitura unui autor înseamnă a identifica modalitatea în care acesta pune în practica narativă acel transfer de sensibilitate ce poartă cu sine toate elementele capabile să îl seducă pe cititor: temele narative, numele personajelor, psihologiile lor, cuvintele care susține descrierile și nararea evenimentelor. Întreaga scriitură devine stilul unic, personalizat și asumat de către autor. Ea stabilește totodată și limitele lumii ficționale generate de către autor, sau acel spațiu epic specific.

În cadrul spațiului epic, în general, se întrepătrund ideea și comentariul eseistic, fiecare având importanța lui dar și ponderea specifică, în funcție de intențiile scriitorului. Sunt situații în care o perspectivă mai tradițională ar fi de preferat, cum ar fi aceea în care comentariul scriitoricesc este exterior epicului ca atare, fapt ce poate genera ulterior situații artificiale, deoarece fluxul narativ este întrerupt pentru a introduce reflecții ideatice¹ de larg interes doar pentru a înnobila personajele și, în consecință, și pe autorul lor. Există, în schimb, și

¹ Rare sunt cazurile în care aceste comentarii eseistice dau o impresie corectă asupra naturii umane a personajelor, ele fiind cu mult peste anvergura intelectuală a celor implicați în jocul narativ. În realitate, ele sunt o proiecție exterioară asupra unui material conceput de cel care scrie și mai puțin comentariile ca atare ale personajelor.

situații în care relația dintre idee și reflecția autorului este abordată într-o manieră mult mai modernă prin *epicizarea* ideii sau prin *diseminarea* ideii. În primul caz, ideea însăși aparține unui personaj anume, devine acel personaj. Prin vocea sa narativă, personajul se raportează la faptele narrative din text, generând astfel conexiuni între evenimente, personaje, idei, așa cum se întâmplă în *Don Quijote* sau *Moby Dick*. În ceea ce privește diseminarea ideii² în textul narativ presupune o flexibilitate scriitoricească ce permite trecerea aceleiași idei de la un personaj la altul în contexte diferite, susținând opinii diferite, ideea însăși putând să se modifice continuu, așa cum se petrece în scriitura lui Kafka, Proust sau Joyce.

Diferențierea vocilor narrative se bazează, în general, pe specificitatea mijloacelor de redare, a limbajului, a temelor și motivelor abordate. La toate acestea se mai poate adăuga și sporirea conștiinței teoretice, ceea ce certifică automat interesul autorilor pentru familiarizarea și însușirea mecanismelor de generare și, mai ales, de funcționare a textului narativ devoalând semnele unui proces de maturizare a spiritului estetic. Depărtându-se, pe cât posibil, de clișeele și scheme de scriere clasicizate, autorii contemporani pun în discuție *relațiile de producere estetică* până acum ocolite. De multe ori, în reflecția naratorilor apar la nivel intertextual reconsiderări ale conceptelor de reprezentare narativ și de invenție narativă, sau recalibrări ale structurii deschise a textului. Opțiunea pentru un anumit raport între povestire și descriere sau între povestire și prezentare narativă reprezintă alte variante de a stabili specificitatea unui autor sau altul. Individualitatea unui text narativ se poate observa foarte ușor în cadrul romanului care presupune o respirație narativă amplă și foarte amplă, care desfășoară cel puțin două linii narrative și care are nevoie de un spațiu epic coerent și continuu.³

Spațiul în care crește epicul prozei scurte este un perimetru mic în care fiecare cuvânt contează. Este un spațiu asumat și luat în stăpânire foarte repede și fără rezerve, cu toate riscurile pe care le implică pe de o parte graba iar, pe de altă parte, artificialitatea în cauză, dar este singurul mod în care autenticitatea poate fi garantată. În proza de această factură, evenimentele se desfășoară rapid, naratorul este obligat să fie consecvent cu propriile opinii și să utilizeze în mod special fragmentul sau, cel mult, secvența, umplând de semnificații fiecare bucată de text. Naratorul este nevoit să gândească și să construiască lumea narativă ca

² Diseminarea ideii în textul narativ nu înseamnă autoreflexivitate.

³ Din această perspectivă, romanul de factură tradițională face concurență realității, în speță cotidianului, vieții civile analizate sub toate aspectele și nuanțele de științe precum sociologia, antropologia socială, statistica socială, etnografia, istoria mentalităților și așa mai departe.

și cum ar monta un film de scurt metraj profitând de virtuțile tehnice ale acestei arte.

Genul acesta, cel al prozei scurte, dă dovadă de mare virtuozitate atunci când e abordat și în cazul autorilor și în cazul cititorilor. Fiecare învață repede să se orienteze în spațiul epic dat foarte repede și sigur creând astfel premisele unei adevărate ontologii.

Dacă firul gândirii ar fi continuat, distanța dintre roman și proza scurtă ar fi din ce în ce mai mică până ar deveni un spațiu epic comun care să cuprindă ambele variante de exprimare narativă. În realitatea în care faptul divers este transformat instantaneu în istorie, redarea unui context istoric sau a unei imagini fidele societății pare aproape imposibilă. Din acest punct nu mai este decât un singur pas până la tărâmul imens al zonei *fantasy*. În noua ordine culturală generată de fluxul ideologic al grupului *Tel Quel*,⁴ împărțirea literaturii de exprimare narativă în genuri, specii și subspecii nu mai este valabilă tocmai din cauza aspectului totalizant, criticist și mult prea extins specific romanului. Scriitura literară de acest tip se identifică cu discursul⁵ de mari dimensiuni, heteromorf, autoreferențial, metacultural, individual. În spațiul epic reinventat pe baza unei viziuni ontologice reconfigurate în bazele noilor parametri de existență și a noii sensibilități caracteristice epocii postmoderne, textul narativ se adaptează din mers, găsindu-și propriul loc. Fără să se dezică de omnisciență și de puritatea genului, fără să ignore explorările teoretice anterioare ale lui Alain Robbe-Grillet, Philippe Sollers sau Jean Ricardou, acesta preia de la jurnalism tehnicile specifice manipulării informației și redării instantaneului cotidian, generând un nou tip de realism⁶ întâlnit în textele lui Julio Cortázar, Milan Kundera sau Ernesto Sábato.⁷ În această nouă abordare, exprimarea narativă de largă respirație reușește cu succes să își reintegreze tradiția prin simpla anihilare a presiunii

⁴ *Tel Quel* a fost un jurnal literar francez de mare anvergură care a jucat un rol foarte important în formarea și cizelarea ideologiei post-structuraliste din perioada anilor 1960 – 1970. Deși inițial asociată cu avant-garda, perspectiva deschisă de *Tel Quel* s-a îndreptat mai ales spre literatura experimentală. Totodată, domeniul teoriei literare s-a îmbogățit cu operele unor autori precum Roland Barthes, Jacques Derrida, Julia Kristeva, Michel Foucault sau Philippe Sollers, fondatorii teoriei literare franceze.

⁵ În acest sens, romanul își poate adjuca toate atributele unui rege al genului epic, așa cum i s-a întâmplat în trecut filozofiei în raport cu celelalte domenii ale vieții intelectului și spiritului.

⁶ Aria propusă de noul realism este, la rândul ei, vastă pornind de la *realismul fantastic* al lui Gabriel García Márquez și mergând până la *comportamentismul* lui Ernst Hemingway.

⁷ În cazul literaturii române contemporane, este vorba de așa-zisul textualism regăsit în romanele lui Mircea Horia Simionescu, George Bălăiță, Vasile Andru, Paul Georgescu sau Norman Manea.

acesteia recurgând la mijloace și metode noi, cum ar fi rescrierea, resemantizarea sau parafrizarea, propunând noi conotații mizei existențiale cuprinse în orice text narativ, așa cum deja s-a întâmplat în cazul textelor lui John Barth, Umberto Eco, Michel Tournier sau Marguerite Yourcenar.

Indiferent de calea aleasă, autorul de roman, incluzând aici și romanul *fantasy*, și autorul de proză scurtă se întâlnesc într-un spațiu epic comun, cel al narativului, fiecare expunându-și opera literară în ochii cititorului având un scop bine determinat, și anume seducția acestuia.

Perspective narrative

Teoretizări și referiri la unghiul de vedere al autorului de text narativ, și astfel implicit al naratorului, în raport cu personajele sale sunt nenumărate întâlnindu-se uneori în paginile confesive, în prefețe sau în cuprinsul unor romane ale unor autori precum Marcel Proust, Virginia Woolf sau Aldous Huxley. Complexitatea acestei teorii, chiar dacă la acel moment era doar o problemă scriitoricească, a fost observată și dezbătută atent de către Henry James. Din scrierile sale reiese foarte clar faptul că punctul de vedere din care este abordată povestea narată reprezintă rezultatul unei alegeri personale dar câtuși de puțin arbitrară. Alegerea unei perspective narrative împreună cu motivarea acestei alegeri asigură textului narativ în primul rând coerență, credibilitate și intensifică iluzia realistă a unei lumi ficționale. Limitarea perspectivei narrative și folosirea focalizărilor aduce un mare serviciu reprezentării epice clasice, moderne și post-moderne. În același timp, se poate observa trecerea de la *panoramicul discursiv* la *scena directă* sau, altfel spus, preferința redării narrative se schimbă de la *telling* la *showing*.⁸ Din acest moment, punctul de vedere privilegiat, omniscient este înlocuit treptat de o multitudine de puncte de vedere mărginite dar firești. Ducând lucrurile mai departe, se poate ajunge și la ipoteza absenței autorului susținută impersonalitatea discursului auctorial în cadrul așa-numitei *omnisciențe neutre*, concept introdus de către Norman Friedman, sau, în termenii lui Gerard Genette și ai naratologiei franceze, *focalizării zero*. Și totuși nu autorul dispare, ci autorul omniscient și omniprezent, lăsând loc altor voci narrative să se exprime, conform teoriilor lui Roland Barthes, Michel Foucault și întregului structura-

⁸ Continuând teoretizarea începută de Henry James, domeniul perspectivei narrative a fost mai departe abordat de J.W. Beach, Percy Lubbock, Norman Friedman, cei care au constituit punctul de vedere narativ drept o problemă estetică.

lism. Punctul de vedere al autorului rezultă, pe de o parte, din confruntarea dintre discursul naratorului și discursurile personajelor care funcționează drept actori iar, pe de altă parte, din relaționarea discursurilor personajelor cu narațiunea propriu-zisă. În acest fel, punctul de vedere al autorului devine o sinteză de puncte de vedere, sau altfel spus, o convergență de efecte. În general, chiar prin natura ei, expresia literară este conotativă și sugestivă, aparținând implicit textului, ceea ce face din punctul de vedere o emanație a acestui text, chiar dacă nu apare menționat explicit.

Punctul de vedere în textul narativ a generat perspectivele narative în raport cu subiectul percepției⁹, referindu-se mai concret la modul în care este percepută lumea imaginată în textul narativ de către narator sau personaje actori. Alegerea perspectivei narative antrenează mai multe trăsături corelative aflate în alte planuri narative, configurând complexitatea lumii imaginate și expuse narativ. Combinând criteriul perspectivei narative cu cel al profunzimii acesteia rezultă cele trei viziuni de bază pe baza cărora se naște un roman sau chiar o nuvelă sau schiță narativă.

Viziunea *din spate*, sau *focalizarea zero* în terminologia lui Gerard Genette, este preferată în povestirea clasică în care naratorul este omniscient ceea ce implică o restrângere a câmpului discursiv dar și o extindere a cantității de informații furnizate de vreme ce naratorul cunoaște mai mult decât actorul.

Viziunea *cu*, sau *focalizarea internă*, este susținută de punctul de vedere al unui personaj care își impune astfel propria înțelegere a lumii în care se găsește și se regăsește el. Totuși, actorul cunoaște tot atât cât cunoaște și naratorul.

Viziunea *din afară*, sau *focalizarea externă* nu desemnează subiectul perceptor ca atare ci percepția externă a obiectului perceput. Mai concret, nu este vorba de o perspectivă narativă ca atare ci, mai degrabă, de profunzimea perspectivei narative. Perspectiva narativă, în acest caz, este determinată de subiectul perceptor care funcționează independent de calitatea sa de protagonist sau de martor.

Abordând aceste viziuni narative la modul conștient dar, de multe ori, chiar la modul inconștient, autorii de proză sunt absolut liberi să elaboreze

⁹ Percepția narativă se referă la acțiunea de a cunoaște centrul de orientare vizuală, auditivă, tactilă, gustativă, olfactivă, tot ceea ce est filtrat prin spiritul centrului de orientare, cel care redă această orientare.

propriul text din orice manieră dorită și aleasă de ei pentru a exprima și a reda fidel imaginea unei lumi fictive și imaginate, pentru a-l seduce și atrage pe cititor în această lume povestită.

Narațiunea, în general, cunoaște modalități infinite de concepere, de exprimare, de concretizare. Fiecare text narativ literar implică, în primul rând, o alegere originală și plină de sens. Chiar dacă aceste modalități infinite sunt susceptibile de a fi reduse la un număr limitat de forme narrative sau de tipuri narrative fundamentale, imaginarea unei lumi ficționale este nemărginită iar transpunerea ei în cuvinte este liberă și depinde doar de autorul ei.

PREZENTAREA AUTORILOR

Autorii acestui volum sunt: Edina Baciu, Larisa Băbălean, Darius Munteanu, Patrick Spitzer. Fiecare reprezintă o voce unică de exprimare narativă și implicit literară. În capitolele următoare textele scrise de ei urmează experimentele literare dar, în același timp, însumează nu doar conceptele narrative individuale dezvăluite de propria lor scriitură ci și imaginarea și descrierea unei lumi ficționale unice condusă după reguli existențiale conforme cu perspectivele narrative alese de autori.

În cadrul prezentărilor personale, fiecare autor a făcut o mică descriere personală foarte concisă, reprezentând primele rânduri scrise în cadrul acestui curs de Scriere creativă. Ulterior, au urmat teme de lucru pentru acasă care corespund tematicii cursului și, implicit, acestei antologii. Totodată, cursanții au beneficiat de întâlniri individuale în cadrul cărora au fost îndrumați spre noi experimente de scriere literară pentru domeniul proză care au avut în obiectiv, mai ales, stârnirea și dezvoltarea imaginației. La finalul acestor întâlniri, fiecare cursant a conceput, explorat, scris și re-scris fie un fragment dintr-o proză mai amplă, fie o nuvelă.

Vocea narativă a fiecărui cursant în parte diferă de celelalte în primul rând prin maniera personală de a scrie proză, prin perspectivele deschise, prin alcătuirea frazelor, prin combinarea pasajelor narrative cu cele descriptive, prin imaginarea și construirea personajelor, fie principale, fie secundare, prin alcătuirea și conducerea dialogului, prin folosirea detaliilor, fie în abundență, fie reținut, prin dezvoltarea intrigii, prin născocirea, dezvoltarea, și rezolvarea conflictelor, uneori chiar prin întrepătrunderea sau prin juxtapunerea acestora. Mai mult, diferențierea vocii auctoriale individuale se poate observa inclusiv la nivel lingvistic prin figurile de stil folosite și prin limba aleasă spre exprimare literară – limba română, în cazul Edina Baciu, Larisei Băbălean, și Darius Munteanu și limba engleză, în cazul lui Patrick Spitzer.

Pentru început, fiecare a scris o mică prezentare personală, urmând punctele:

1. Numele și prenumele
2. Vârsta
3. Localitatea
4. Școala sau liceul

5. Experiența în domeniul literar
6. Lecturile preferate
7. Ce gen / specie literară vă interesează
8. Ce dificultăți ați întâmpinat când ați început să scrieți / dar acum
8. Ce anume reușiți să scrieți foarte ușor și bine (dialogul, descrierile, narațiunea)
10. Ce trăsătură / trăsături ați dori să dobândeți sau să dezvoltați în calitate de scriitori
11. Ce anume și unde ați mai publicat

Răspunsurile autorilor pot deveni prilej de inspirație pentru alți scriitori mult mai tineri, la început de drum.

EDINA BACIU

Prezentarea personală

Sunt Baciu Edina și fac parte din grupul de Scriere creativă de la Bursele stART. Am să mă prezint:

Cum am mai menționat, numele meu este Baciu Edina. Am 18 ani, împlinesc 19 ani curând și sunt la Colegiul Național Pedagogic „Mihai Eminescu” din Târgu Mureș.

Mi-a plăcut mereu să scriu, pasiunea mea începând încă de la aproximativ 8 ani. Scriam versuri despre tot ce vedeam în jurul meu, puțin banale (lucru firesc pentru vârsta respectivă)... Dar, începând din clasa a 5-a, când m-a lovit pubertatea și am început să trec prin dificultățile adolescenței, m-am adâncit în pasiunea de a scrie. Am început să iau domeniul mai în serios, le-am arătat profesorilor mei tot ce am scris până atunci, iar ei m-au înscris la concursuri literare. În clasa a 6-a am avut prima mea reușită la un concurs, am luat premiul I la poezie și o mențiune la secțiunea de proza. În momentul acela mi-am dat seama că orice e posibil, dacă depun măcar puțin efort... De atunci, mă înscriu la tot felul de concursuri literare, dar am rămas mai mult pe partea de poezie. Se simte ca și cum scrisul de versuri îmi vine mult mai ușor, decât scrisul de proză, având în vedere că îmi place să scriu tot ce simt, mereu, de bine sau de rău, și apreciez muzicalitatea cuvintelor extrem de mult.

Mă pasionează genul liric foarte mult, printre scriitorii mei preferați din toate timpurile fiind Mihai Eminescu (care mi-a influențat foarte mult stilul artistic), Lucian Blaga și Tudor Arghezi, dar și unii scriitori contemporani. Mai

